

OBSAH

Autorský kolektiv	3	2.5.5.	Vylučovací systém	39
Úvod	11	2.5.6.	Imunitní systém	39
1	STRUČNÁ HISTORIE STUDIA SPÁNKU A SPÁNKOVÉ MEDICÍNY	2.5.7.	Glymfatický systém	39
	13	2.6.	Trvání spánku, význam spánku	39
	<i>Soňa Nevšímalová, Karel Šonka</i>	2.6.1.	Optimální trvání spánku	39
2	FYZIOLOGIE SPÁNKU	2.6.2.	Spánková deprivace a spánková restrikce	39
	17	2.6.3.	Význam spánku	40
	<i>Veronika Němcová, Karel Šonka</i>	2.7.	Spánek žen	41
2.1.	Normální spánek v dospělosti	2.7.1.	Pohlavní rozdíly	41
2.2.	Řízení spánku	2.7.2.	Spánek a těhotenství	41
2.2.1.	Teoretický model řízení spánku	2.8.	Fylogeneze spánku	42
2.2.2.	Cirkadiánní rytmus	2.9.	Vývoj spánku s věkem	42
2.2.3.	Neurofyziologie řízení spánku a bdění	2.9.1.	Vývoj spánku (a bdění) před narozením a v prvním roce po porodu	42
2.2.4.	Katecholaminergní neurony	2.9.2.	Dětský a adolescentní věk	42
2.2.5.	Serotoninergní neurony	2.9.3.	Dospělost a stáří	43
2.2.6.	Histaminergní neurony			
2.2.7.	Cholinergní neurony	3	VYŠETŘOVÁNÍ PORUCH SPÁNKU A BDĚNÍ	45
2.2.8.	Hypokretinové/orexinové neurony		<i>Simona Dostálová, Karel Šonka</i>	
2.2.9.	Neurony produkující hormon koncentrující melanin	3.1.	Anamnéza	45
2.2.10.	GABAergní a glutamátergní neurony	3.1.1.	Anamnéza zaměřená na údaje o spánku a bdění	46
2.2.11.	Přímý vliv na projevy spánku	3.2.	Dotazníky a škály	47
2.2.12.	Endogenní látky podporující spánek	3.3.	Objektivní vyšetření	49
2.2.13.	Ohraničený spánek (local sleep)	3.4.	Pomocné metody při vyšetřování spánku a jeho poruch	49
2.2.14.	Řízení spánku a genetika	3.4.1.	Polysomnografické vyšetření	49
2.3.	Spánek a jeho projevy	3.4.2.	Limitovaná polygrafie	58
2.3.1.	Ospalost	3.4.3.	Screeningové metody pro obstrukční spánkovou apnoi	58
2.3.2.	Usnutí a NREM spánek	3.4.4.	Hodnocení denní spavosti	59
2.3.3.	REM spánek	3.4.5.	Aktigrafie	61
2.3.4.	Probuzení – ukončení spánku	3.4.6.	Ambulatoční záznamová zařízení	61
2.3.5.	Odpočinkový denní spánek – siesta	3.4.7.	Moderní digitální technologie	62
2.3.6.	Sen, snění			
2.4.	Funkce související se spánkem	4	KLASIFIKACE PORUCH SPÁNKU	65
2.4.1.	Paměť		<i>Soňa Nevšímalová, Karel Šonka</i>	
2.4.2.	Regulace svalového napětí a spontánní pohyby ve spánku	5	INSOMNIE	67
2.4.3.	Vegetativní řízení		<i>Jitka Bušková, Kateřina Espa-Červená, Iva Příhodová</i>	
2.4.4.	Teplota	5.1.	Insomnie v dospělém věku	67
2.4.5.	Bolest		<i>Jitka Bušková, Kateřina Espa-Červená</i>	
2.5.	Funkce jednotlivých systémů ve spánku	5.1.1.	Definice	67
2.5.1.	Endokrinní systém			
2.5.2.	Dýchací systém			
2.5.3.	Kardiovaskulární systém			
2.5.4.	Trávicí systém			

5.1.2.	Charakteristika a klasifikace.....	67
5.1.3.	Epidemiologie	68
5.1.4.	Etiologie a patogeneze	68
5.1.5.	Klinický obraz	70
5.1.6.	Diagnostika	70
5.1.7.	Diferenciální diagnostika.....	72
5.1.8.	Terapie.....	72
5.2.	Insomnie v dětském věku a dospívání	75
	<i>Iva Příhodová</i>	
5.2.1.	Charakteristika, definice.....	75
5.2.2.	Epidemiologie	76
5.2.3.	Etiologie, typy insomnie.....	76
5.2.4.	Klinické projevy, dlouhodobé důsledky ..	77
5.2.5.	Diagnostika	77
5.2.6.	Diferenciální diagnostika.....	78
5.2.7.	Terapie.....	78
5.2.8.	Prevence	79

6 PORUCHY DÝCHÁNÍ VE SPÁNKU 81

*Ondřej Ludka, Iva Příhodová, Jan Klozar,
Martina Ondrová, Simona Dostálová,
Karel Šonka*

6.1.	Definice	81
6.2.	Základní pojmy	81
6.2.1.	Apnoe	81
6.2.2.	Hypopnoe.....	82
6.2.3.	Hypoventilace ve spánku	82
6.2.4.	Cheyneovo–Stokesovo dýchání.....	82
6.3.	Obstrukční spánková apnoe dospělého věku	82
6.3.1.	Charakteristika a klasifikace	82
6.3.2.	Epidemiologie	83
6.3.3.	Etiologie a patogeneze	84
6.3.4.	Klinický obraz	86
6.3.5.	Diagnostika	87
6.3.6.	Diferenciální diagnostika.....	90
6.3.7.	Terapie.....	90
6.3.8.	Syndrom zvýšeného odporu v horních cestách dýchacích	98
6.4.	Obstrukční spánková apnoe v dětském věku	98
6.4.1.	Charakteristika a klasifikace	98
6.4.2.	Epidemiologie	99
6.4.3.	Etiologie a patogeneze	99
6.4.4.	Klinický obraz	100
6.4.5.	Diagnostika	100
6.4.6.	Diferenciální diagnostika.....	102
6.4.7.	Terapie	102
6.5.	Syndromy s centrální spánkovou apnoí	104
6.5.1.	Centrální spánková apnoe s Cheyneovým–Stokesovým dýcháním... ..	104

6.5.2.	Centrální spánková apnoe vyvolaná somatickou nemocí bez Cheyneova–Stokesova dýchání	106
6.5.3.	Centrální spánková apnoe vyvolaná periodickým dýcháním ve vysoké nadmořské výšce	107
6.5.4.	Centrální spánková apnoe vyvolaná léčivem nebo chemickou látkou	108
6.5.5.	Primární centrální spánková apnoe	108
6.5.6.	Primární centrální spánková apnoe novorozenců a kojenců.....	109
6.5.7.	Primární centrální spánková apnoe u nedonošených dětí.....	111
6.5.8.	Centrální spánková apnoe vyvolaná léčbou	112
6.6.	Nemoci s hypoventilací vázané na spánek	113
6.6.1.	Syndrom obezita–hypoventilace.....	114
6.6.2.	Kongenitální syndrom centrální alveolární hypoventilace	115
6.6.3.	Centrální hypoventilace s hypothalamickou dysfunkcí s pozdním začátkem	116
6.6.4.	Idiopatická centrální alveolární hypoventilace	117
6.6.5.	Hypoventilace z léků a chemických látek vázaná na spánek	117
6.6.6.	Hypoventilace ze somatické nemoci vázaná na spánek.....	118
6.7.	Nemoci s hypoxémií vázané na spánek	119
6.8.	Samostatné syndromy a varianty normy	120
6.8.1.	Chrápání – ronchopatie, primární chrápání, prosté chrápání.....	120
6.8.2.	Katathrenie – spánkový groaning.....	121
6.9.	Syndrom náhlého úmrtí novorozence a kojence	121
6.10.	Krátká a spontánně ustupující nevysvětlitelná zdravotní událost u novorozence a kojence – BRUE	123

7 CENTRÁLNÍ PORUCHY S HYPERSOMNOLENCÍ..... 125

Soňa Nevšimalová

7.1.	Definice	125
7.2.	Charakteristika	125
7.3.	Diagnostické vyšetřovací postupy	125
7.4.	Klasifikace centrálních poruch hypersomnolencí	126
7.4.1.	Narkolepsie typu 1	126
7.4.2.	Narkolepsie typu 2	130

- 7.4.3. Idiopatická hypersomnie 132
 7.4.4. Kleineův–Levinův syndrom. 134
 7.4.5. Syndrom insuficientního spánku 136
 7.4.6. Hypersomnolence v důsledku
 jiné etiologie. 137

8 PORUCHY CIRKADIÁNNÍHO ČASOVÉHO SYSTÉMU 139

*Soňa Nevšímalová, Helena Illnerová,
 Jitka Bušková*

- 8.1. Definice 139
 8.2. Charakteristika 139
 8.3. Epidemiologie 139
 8.4. Patofyziologické aspekty 140
 8.4.1. Biologické hodiny 140
 8.4.2. Molekulová podstata cirkadiánní
 rytmicity 140
 8.4.3. Molekulová podstata světelné
 synchronizace 141
 8.4.4. Časový systém 141
 8.5. Diagnostika poruch cirkadiánního
 rytmu 142
 8.5.1. Subjektivní hodnocení 142
 8.5.2. Objektivní testy 142
 8.6. Klinický obraz, diferenciální diagnostika
 a terapie jednotlivých poruch
 cirkadiánního rytmu 143
 8.6.1. Porucha spojená se zpožděnou fází
 spánku a bdění 143
 8.6.2. Porucha spojená s předsunutou fází
 spánku a bdění 146
 8.6.3. Porucha spojená s nepravidelným
 rytmem spánku a bdění 147
 8.6.4. Porucha spojená s jiným než
 24hodinovým rytmem spánku a bdění .. 147
 8.6.5. Porucha spojená se směnným
 provozem 149
 8.6.6. Porucha související se změnou časových
 pásem – jet lag 150
 8.6.7. Porucha cirkadiánního rytmu blíže
 nespecifikovaná 151
 8.7. Klinické souvislosti poruch
 cirkadiánního rytmu a prognóza 151

9 PARASOMNIE 153

*Iva Příhodová,
 Veronika Ibarburu Lorenzo Y Losada,
 Soňa Nevšímalová, Karel Šonka*

- 9.1. Parasomnie vázané na NREM spánek
 (poruchy probuzení z NREM spánku) .. 153
 9.2. Parasomnie vázané na REM spánek. 158

- 9.2.1. Porucha chování v REM spánku 158
 9.2.2. Rekurentní izolovaná spánková obrna ... 162
 9.2.3. Porucha s nočními můrami 163
 9.2.4. Ostatní parasomnie 164

10 PORUCHY POHYBU SOUVISEJÍCÍ SE SPÁNEM 169

Iva Příhodová, Karel Šonka, David Kemlink

- 10.1. Syndrom neklidných nohou 169
 10.2. Periodické pohyby končetinami
 ve spánku a porucha spánku
 s periodickými pohyby končetinami ... 174
 10.3. Noční svalové křeče 176
 10.4. Bruxismus související se spánkem 176
 10.5. Rytmické pohyby vázané na spánek
 a porucha spánku s rytmičnými
 pohyby 179
 10.6. Benigní spánkový myoklonus
 kojenců 180
 10.7. Propriospinální myoklonus
 při usínání 181
 10.8. Porucha s neklidným spánkem
 u dětí 182
 10.9. Izolované projevy a normální
 varianty 183

11 NEUROLOGICKÁ ONEMOCNĚNÍ A PORUCHY SPÁNKU 187

*Karel Šonka, Soňa Nevšímalová,
 David Kemlink, Evžen Nešpor,
 Simona Dostálová, Iva Příhodová*

- 11.1. Neurodegenerativní onemocnění 187
 11.1.1. Parkinsonova nemoc 187
 11.1.2. Demence s Lewyho tělísky 189
 11.1.3. Multisystémová atrofie 190
 11.1.4. Alzheimerova nemoc 190
 11.1.5. Progresivní supranukleární obrna 191
 11.1.6. Huntingtonova nemoc 191
 11.2. Cévní mozkové příhody 191
 11.2.1. Cirkadiánní distribuce vzniku CMP 191
 11.2.2. Trvání spánku jako rizikový
 faktor CMP 191
 11.2.3. Porucha dýchání vázaná na spánek jako
 rizikový faktor CMP 192
 11.2.4. Další poruchy spánku jako rizikové
 faktory CMP 192
 11.2.5. Vliv CMP na spánek a na dýchání
 ve spánku 192
 11.3. Zánětlivá a imunitně zprostředkovaná
 neurologická onemocnění 192

11.3.1.	Infekční onemocnění	192
11.3.2.	Roztroušená skleróza mozkomíšní a neuromyelitis optica	193
11.3.3.	Imunitně zprostředkované encefalitidy	193
11.3.4.	Fatální familiární insomnie	193
11.3.5.	Polyradikuloneuritida Guillain-Barré	194
11.4.	Mozkové nádory	194
11.5.	Poranění mozku	194
11.5.1.	Poruchy spánku a bdění v souvislosti s poraněním mozku	194
11.5.2.	Porucha spánku asociovaná s traumatem	195
11.6.	Bolesti hlavy a jiné bolestivé syndromy	195
11.7.	Nervosvalová onemocnění	195
11.7.1.	Svalové dystrofie	197
11.7.2.	Spinální svalové atrofie	197
11.7.3.	Polyneuropatie	198
11.7.4.	Myasthenia gravis	198
11.7.5.	Amyotrofická laterální skleróza	198
11.7.6.	Léze nervus phrenicus	198
11.7.7.	Terapie poruchy dýchání vázané na spánek u pacientů s nervosvalovými nemocemi	198
11.8.	Poranění míchy	199
11.9.	Neurologická onemocnění dětského věku	200
11.9.1.	Poruchy spánku u geneticky podmíněných onemocnění CNS dětského věku	200
11.9.2.	Poruchy spánku u strukturálních lézí dětského věku	200
11.10.	Epilepsie	201
11.10.1.	Ovlivnění epilepsie spánkem	201
11.10.2.	Ovlivnění spánku epilepsií	202
11.10.3.	Souvislosti některých epileptických syndromů a spánku	202

12 PORUCHY SPÁNKU A PSYCHICKÉ PORUCHY 207

Martin Anders

12.1.	Vzájemná vazba mezi specifickými poruchami spánku a psychickými poruchami	208
12.1.1.	Nespavost	208
12.1.2.	Narušení cirkadiánních rytmů	208
12.1.3.	Spánková apnoe	210
12.1.4.	Syndrom neklidných nohou a periodické pohyby dolními končetinami	211
12.1.5.	Narkolepsie	211
12.2.	Charakteristika spánku u duševních poruch	211
12.2.1.	Poruchy nálady – depresivní porucha	211

12.2.2.	Bipolární afektivní porucha	214
12.2.3.	Schizofrenie	214
12.2.4.	Úzkostné poruchy	214
12.2.5.	Demence a kognitivní poruchy	218
12.3.	Obecné principy léčby poruch spánku u duševních onemocnění	220

13 KARDIOVASKULÁRNÍ NEMOCI A SPÁNEK 223

Ondřej Ludka

13.1.	Poruchy dýchání ve spánku a kardiovaskulární onemocnění	223
13.2.	Spánková apnoe a kardiovaskulární onemocnění	224
13.2.1.	Obstrukční spánková apnoe a systémová hypertenze	225
13.2.2.	Obstrukční spánková apnoe a ischemická choroba srdeční	226
13.2.3.	Obstrukční spánková apnoe a arytmie	227
13.2.4.	Poruchy dýchání ve spánku a cévní mozkové příhody	230
13.2.5.	Poruchy dýchání ve spánku a chronické srdeční selhání	231
13.2.6.	Obstrukční spánková apnoe a prekapilární plicní hypertenze	233
13.2.7.	Obstrukční spánková apnoe a hypertrofická kardiomyopatie	233
13.3.	Insomnie a kardiovaskulární onemocnění	233
13.4.	Spánková deprivace a kardiovaskulární onemocnění	234
13.5.	Narušená cirkadiánní rytmicita a kardiovaskulární onemocnění	235
13.6.	Syndrom neklidných nohou a periodické pohyby končetinami ve spánku a kardiovaskulární onemocnění	236

14 PLICNÍ ONEMOCNĚNÍ A SPÁNEK 239

Jaroslav Lněnička

14.1.	Obecná část – teoretické základy	239
14.1.1.	Stručná patofyziologie dýchací soustavy, respirační nedostatečnost	239
14.1.2.	Možnosti vyšetření při diagnostice respirační insuficience	240
14.1.3.	Doporučená vyšetření při podezření na onemocnění dýchací soustavy	242
14.1.4.	Změny dýchání v průběhu spánku	243
14.2.	Chronická obstrukční plicní nemoc	243

15 PORUCHY SPÁNKU U INTERNÍCH ONEMOCNĚNÍ 249

Martin Pretl

- 15.1. Nádory 249
- 15.2. Bolest 250
- 15.3. Onemocnění gastrointestinálního traktu 251
- 15.4. Endokrinní onemocnění 252
- 15.5. Poruchy metabolismu 253
- 15.6. Onemocnění ledvin 255
- 15.7. Spánek na jednotkách intenzivní péče 257
- 15.8. Jiná onemocnění 257

16 VÝVOJOVÉ ASPEKTY SPÁNKU A JEHO PORUCH 259

Soňa Nevšimalová, Iva Příhodová

- 16.1. Definice 259
- 16.2. Charakteristika 259
- 16.3. Epidemiologie 259
- 16.4. Důsledky poruch spánku pro dětský organismus 259
- 16.5. Specifika polysomnografie v nejranějším dětství 260
- 16.6. Vývoj cirkadiánní preference 261
- 16.7. Poruchy spánku u vybraných onemocnění dětského věku 261
- 16.7.1. Neurovývojové poruchy 261

- 16.7.2. Chromosomální aberace a mikrodeleční syndromy 263
- 16.7.3. Epilepsie a epileptické vývojové syndromy .. 264

17 FARMAKOTERAPIE PORUCH SPÁNKU 267

Iva Příhodová, Karel Šonka

- 17.1. Insomnie 268
  - 17.2. Centrální hypersomnie 270
  - 17.2.1. Léčba nadměrné denní spavosti 270
  - 17.2.2. Léčba kataplexie 272
  - 17.3. Parasomnie 272
  - 17.3.1. NREM parasomnie 272
  - 17.3.2. REM parasomnie 273
  - 17.3.3. Jiné parasomnie 273
  - 17.4. Poruchy pohybu související se spánkem 273
  - 17.4.1. Syndrom neklidných nohou 273
  - 17.4.2. Porucha spánku s periodickými pohyby končetinami 274
  - 17.4.3. Bruxismus 274
  - 17.4.4. Noční křeče v dolních končetinách 275
  - 17.4.5. Poruchy spánku s rytmickými pohyby...275
  - 17.5. Poruchy dýchání ve spánku 275
- Sleep and Wake Disorders (Abstract) 277
- Zkratky 279
- Rejstřík 285